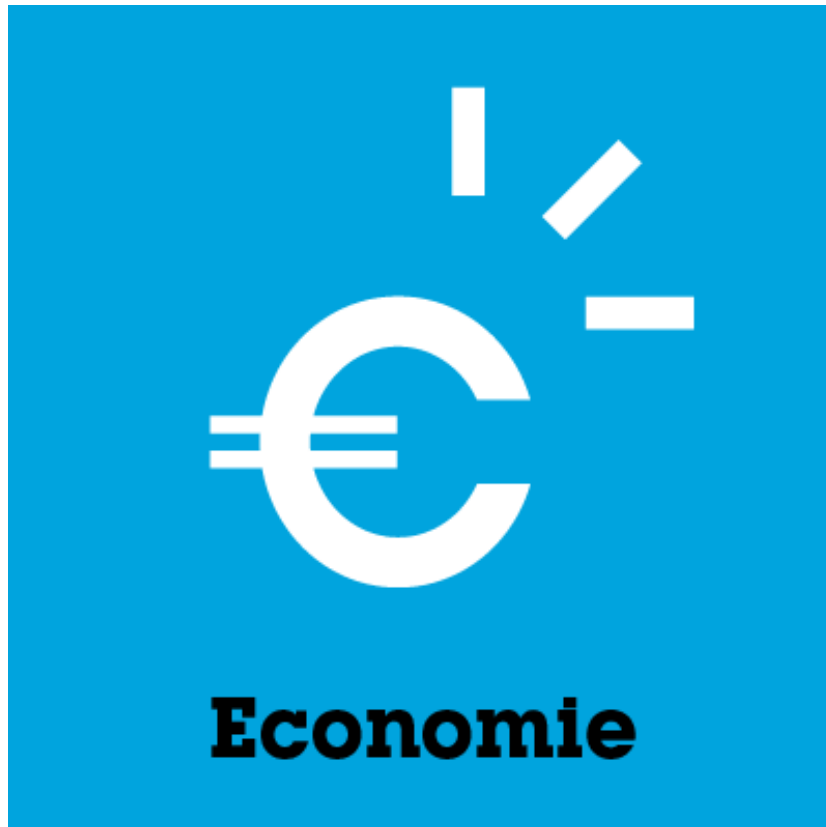

Antwoorden Oefenvragen

VWO

Examenjaar 2026-2027

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Markt (domein D)	5
1.1 Vraag en aanbod	5
1. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 21	5
2. Economie VWO 2021, tijdvak 1, vraag 15	6
3. Economie VWO 2018, tijdvak 1, vraag 17	7
1.2 Marktstructuur	8
4. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 16	8
5. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 17	9
6. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 3	10
7. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 3	11
1.3 Doelmatigheid en economische politiek	12
8. Economie VWO 2024, tijdvak 2, vraag 16	12
2. Ruilen over de tijd (domein E)	13
2.1 Intertemporele ruil	13
9. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 1	13
10. Economie VWO 2023, tijdvak 2, vraag 6	14
11. Economie VWO 2022, tijdvak 1, vraag 6	15
12. Economie VWO 2018, tijdvak 1, vraag 8	16
13. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 6 en 7	17
2.2 Registratie intertemporele ruil	19
14. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 11	19
15. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 7	20
16. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 7	21
17. Economie VWO 2021, tijdvak 1, vraag 14	22
18. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 12	23
3. Samenwerken en onderhandelen (domein F)	24
3.1 Speltheorie	24
19. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 17	24
20. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 15	26

21.	Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 5	27
3.2	Suboptimale situaties	28
22.	Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 17	28
23.	Economie VWO 2022, tijdvak 2, vraag 26	29
24.	Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 25	30
25.	Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 1	31
26.	Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 26	32
4.	Risico en informatie (domein G)	33
4.1	Risico	33
4.2	Risico verzekeren en asymmetrische informatie	33
27.	Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 28 en 29	33
28.	Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 9	35
29.	Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 2	36
4.3	Asymmetrische informatie in bedrijf	37
30.	Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 29	37
31.	Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 18	38
32.	Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 6	39
4.4	Beleggen	39
5.	Welvaart en groei (domein H)	40
5.1	Macro-economische kringloop	40
5.2	Structurele groei	40
5.3	Inkomen, welvaart en welzijn	41
33.	Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 26	41
34.	Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 22	42
5.4	Ongelijkheid en herverdeling	43
35.	Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 10	43
36.	Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 11	44
37.	Economie VWO 2024, tijdvak 2, vraag 7	45
38.	Economie VWO 2021, tijdvak 2, vraag 21	46
39.	Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 10	47
5.5	Arbeidsmarkt en werkloosheid	48
40.	Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 22	48

6. Goede tijden, slechte tijden (domein I)	49
6.1 Conjunctuur	49
41. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 15	49
42. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 10	51
6.2 Begrotingsbeleid	52
43. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 12	52
44. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 9	53
6.3 Monetair beleid en de centrale bank	54
45. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 13	54
46. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 22	55
47. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 13	56
48. Economie VWO 2023, tijdvak 2, vraag 17 en 18	57
49. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 24	58
50. Economie VWO 2024, tijdvak 2, vraag 27	59
51. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 7	60
6.4 Conjunctuuranalyse met IS-MB-GA model (gesloten economie)	61
52. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 20	61
53. Economie VWO voorbeeldopgaven 2022, vraag 13 en 14	62
54. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 12	64
55. Economie VWO voorbeeldopgaven 2022, vraag 8	65
56. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 15	66

1. Markt

1.1 Vraag en aanbod

1. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 21

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 21

Australië produceert en exporteert delfstoffen zoals steenkool en aardgas. De prijzen van deze delfstoffen worden op de wereldmarkt bepaald en hangen samen met de stand van de (gemiddelde) conjunctuur in de wereld. De productie van delfstoffen in Australië is zeer prijsinelastisch. Een econoom stelt: "Een hoogconjunctuur in de rest van de wereld heeft, via de prijselasticiteit van de productie van delfstoffen, een zwak effect op de werkgelegenheid in de delfstoffenmarkt in Australië."

Leg de stelling van de econoom uit.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de exportprijzen stijgen, dan zullen (bij dezelfde kosten) de winsten / dividenden / aandelenkoersen van bedrijven stijgen.
- Omdat er sprake is van loonrigiditeit stijgen de winsten harder dan de lonen (en dus neemt de AIQ af).

Of

- Als de exportprijzen stijgen, dan zal de exportwaarde stijgen en dus het totale inkomen / bbp.
- Vanwege de loonrigiditeit blijft het arbeidsinkomen gelijk (en dus neemt de AIQ af).

2. Economie VWO 2021, tijdvak 1, vraag 15

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 1 – vraag 15

Het verfbedrijf International Colors (IC) produceert een verfsoort voor roestend metaal. De directie bespreekt tijdens een vergadering de strategische keuzes die het bedrijf heeft om de winstgevendheid van de productie van deze specifieke verfsoort te verhogen. IC heeft op deze markt alleen concurrentie van Farbo die een vergelijkbare verfsoort op de markt brengt. Farbo streeft net als IC naar maximale totale winst en hanteert een prijs van 12 euro per liter verf.

De prijsafzetfunctie van IC luidt als volgt:

$$q_{ic} = -2 p_{ic} + 2 p_{fb} + 4$$

q_{ic} = hoeveelheid verkochte liters verf ($\times 100.000$)

p_{ic} = prijs van IC verf per liter in euro's

p_{fb} = prijs van Farbo verf per liter in euro's

Verder geldt voor IC: MK (marginale kosten) = 8 euro

Toon met behulp van een berekening aan dat IC 11 euro vraagt voor een liter verf bij de gegeven prijs van Farbo.

Maximumscore 3 punten

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- $q_{ic} = -2p_{ic} + 2 \times 12 + 4 \rightarrow q_{ic} = -2p_{ic} + 28 \rightarrow p_{ic} = -0,5q_{ic} + 14.$
- $(TO = p_{ic} \times q_{ic}).$
 $(TO = (-0,5q_{ic} + 14) \times q_{ic}).$
 $(TO = -0,5q_{ic}^2 + 14q_{ic}).$
 $MO = -q_{ic} + 14.$
- $MO = MK: -q_{ic} + 14 = 8 \rightarrow q_{ic} = 6 \rightarrow p_{ic} = 11.$

3. Economie VWO 2018, tijdvak 1, vraag 17

Oefenvraag examen 2018 tijdvak 1 – vraag 17

Uit een onderzoek blijkt dat het beleid met betrekking tot het huren van woningen in verhouding weinig voordeel biedt aan mensen met middeninkomens. Zij hebben relatief weinig profijt van huurtoeslagen, die immers voornamelijk worden verstrekt aan huurders met lage inkomens. Ook profiteren mensen met middeninkomens in verhouding weinig van overheidsbeleid dat is gericht op de markt van koopwoningen. De onderzoeker analyseert allereerst de huurwoningmarkt, geldend voor mensen met de laagste inkomens. Hij gaat uit van standaardwoningen, waarbij elke huurder eenzelfde bedrag aan huurtoeslag ontvangt. Daarvoor hanteert hij een model met een vraag- en een aanbodfunctie.

$$Q_v^t = -0,5P + 8$$

$$Q_a = P - 2$$

Zonder huurtoeslag zou de vraagfunctie de volgende gedaante hebben: $Q_v = -0,5P + 7$

Q_v^t = vraag naar huurwoningen met huurtoeslag ($\times 100.000$)

Q_v = vraag naar huurwoningen zonder huurtoeslag ($\times 100.000$)

Q_a = aanbod van huurwoningen ($\times 100.000$)

P = huur per maand ($\times \text{€ } 100$)

Laat met een berekening zien dat de huurtoeslag per standaardhuurwoning € 200 per maand bedraagt.

Maximumscore 1 punt

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

- $Q_v = -0,5P + 7 \rightarrow P = -2 Q_v + 14$
- $Q_v^t = -0,5P + 8 \rightarrow P = -2 Q_v^t + 16$
- De vraaglijn verschuift met $16 - 14 = 2$ naar boven en dat betekent € 200 huurtoeslag per woning per maand.

Of

- Bij bijvoorbeeld een vraag naar 600.000 woningen geldt:

Zonder huurtoeslag:

- $6 = -0,5P + 7 \rightarrow 0,5P = 7 - 6 = 1 \rightarrow P = 2.$

Met huurtoeslag:

- $6 = -0,5P + 8 \rightarrow 0,5P = 8 - 2 = 2 \rightarrow P = 4$
- Dit is een prijsverschil van € 200, zijnde het effect van de huurtoeslag.

1.2 Marktstructuur

4. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 16

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 16

In Zuid-Amerika verdwijnt door houtkap steeds meer tropisch regenwoud. Een econoom maakt een model en onderzoekt de houtkap voor een gedeelte van het tropisch regenwoud. De econoom gaat uit van een aantal aannames:

- Al het gekapte hout is van dezelfde kwaliteit en wordt grotendeels geëxporteerd naar de Verenigde Staten en Europa.
- Een werkend systeem van eigendomsrechten voor dit gedeelte van het tropische regenwoud ontbreekt.

Gebruik bovenstaande tekst.

Leg met behulp van twee kenmerken uit van welke marktvorm er sprake is bij kaphout.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- twee marktkenmerken.
- een correcte gevolgtrekking met de marktvorm volledige mededinging / volkomen concurrentie.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het kaphout is homogeen / Er is vrije toetreding / Er zijn veel aanbieders.
- Hierdoor is sprake van een volledige mededinging / volkomen concurrentie.

5. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 17

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 17

Een notaris heeft als taak om officiële documenten op te stellen zoals een hypotheekakte. Hierin staan alle voorwaarden waaraan zowel de bank als het huishouden dat een hypotheek wil afsluiten moeten voldoen. Er zijn op de markt 1.227 notarissen actief. Bij het zoeken naar een notaris kijken mensen niet alleen naar de prijs, maar ook naar reiskosten en persoonlijk contact.

Gebruik bovenstaande tekst.

Beargumenteer aan de hand van twee kenmerken van welke marktvorm er sprake is op de markt van hypotheekakten.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Het noemen van twee marktkenmerken.
- Een logische gevolgtrekking daaruit van de marktvorm.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Er zijn veel aanbieders met een heterogeen product,
- dus er is sprake van monopolistische concurrentie.

Opmerking

Het tweede scorepunt alleen toekennen als het een logisch gevolg is van het eerste scorepunt.

6. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 3

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 3

Noem een voorwaarde waaraan moet worden voldaan om op een markt prijsdiscriminatie te kunnen toepassen.

Maximumscore 1 punt

Voorbeelden van een juist antwoord zijn

- Deelmarkten moeten gescheiden zijn.
- Er mag geen sprake zijn van onderlinge doorverkoop.
- Er zijn verschillen in de maximale betalingsbereidheid van consumenten.

7. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 3

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 3

Het bedrijf Safetybell heeft een patent op de productie (en verkoop) van video-deurbellen. Deze deurbellen hebben een videocamera en een ingebouwd alarm, wat bijdraagt aan een gevoel van veiligheid. Safetybell streeft naar maximale winst.

De overheid vindt dat de videodeurbellen zorgen voor een betere veiligheid en dat daardoor de maatschappelijke kosten als gevolg van criminaliteit dalen. De overheid overweegt een subsidie te geven per videodeurbel aan de laagste inkomensgroepen.

Leg uit of door deze subsidie prijsdiscriminatie ontstaat.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat:

- een juiste uitleg of deelmarkten kunnen worden onderscheiden.
- een juiste uitleg of onderlinge doorverkoop nog steeds mogelijk is.
- een correcte conclusie dat prijsdiscriminatie niet ontstaat.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Deelmarkten worden onderscheiden omdat alleen de laagste inkomens de subsidie zullen ontvangen.
- Na de aanschaf van een videodeurbel kunnen de laagste inkomens deze videodeurbel doorverkopen, waardoor ook de hogere inkomens profiteren van de subsidie.
- Er wordt aan een van de twee voorwaarden van prijsdiscriminatie voldaan, waardoor prijsdiscriminatie niet zal ontstaan.

indien drie elementen juist 2 punten

indien twee elementen juist 1 punt

indien een of geen element juist 0 punten

1.3 Doelmatigheid en economische politiek

8. Economie VWO 2024, tijdvak 2, vraag 16

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 16

De overheid wil in de periode tot 2030 de binnenlandse uitstoot van stikstof door producenten beperken via een heffing, onder andere voor de vervuilende staalindustrie. Econoom Piethaan analyseert de effecten van een eventuele stikstofheffing.

Geef een verklaring dat een stikstofheffing via de producenten kan leiden tot een afname van de stikstofuitstoot door producenten.

Maximumscore 1 punt

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Producenten kunnen, om de heffing te voorkomen, investeren in schonere technieken, waardoor de stikstofuitstoot daalt.
- Producenten kunnen een deel van de heffing afwentelen op de consumenten, waardoor de vraag daalt en dus de productie daalt. Hierdoor daalt de stikstofuitstoot.

2. Ruilen over de tijd

2.1 Intertemporele ruil

9. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 1

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 1 – vraag 1

Superstream is een internationaal opererend bedrijf dat abonnementen aanbiedt waarbij klanten tegen een vast jaarbedrag onbeperkt content (films en series) kunnen kijken op telefoon, tablet en tv (streamen). Superstream koopt deze content in bij productiemaatschappijen, deels gefinancierd met nieuw afgesloten kredieten. Het aanbieden van streamingsdiensten vereist forse investeringen in content (eigen films en series) en serverparken (voor het opslaan van data / de content).

Superstream opereert op een oligopolistische markt en voert een nietkostendekkende prijs. Onder invloed van het stijgende marktaandeel en de aanwezigheid van schaalvoordelen verwacht het bestuur de komende jaren echter wel winst te boeken.

Leg uit dat er sprake is van ruilen over tijd bij het beleid van Superstream.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een goed antwoord is:

- Superstream heeft nu nieuwe kredieten afgesloten en via deze leningen bedrijfsinvesteringen naar voren gehaald.
- Om later deze leningen af te lossen (en rentebetalingen) te doen waardoor zij later minder besteden / investeren.

10. Economie VWO 2023, tijdvak 2, vraag 6

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 6

In een land kunnen studenten zelf hun vervolgopleiding in het hoger onderwijs financieren door middel van een lening bij de overheid. Na het afronden van de opleiding moet deze worden terugbetaald. De overheid heeft een voorwaarde toegevoegd aan het leenstelsel om jongeren aan te zetten tot studeren, ondanks de risico's van lenen. De voorwaarde is dat de aflossingsperiode van de opgebouwde studieschuld 35 jaar wordt (langer dan de standaard periode voor aflossingen van langlopende schulden).

Verklaar hoe de voorwaarde het leenrisico van een student vermindert.

Maximumscore 1 punt

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Studenten kunnen de opgebouwde studieschuld over 35 jaar aflossen, zodat ze bij eventuele betalingsproblemen / een lager inkomen de aflossingen kunnen uitstellen naar later, en het risico van lenen dus lager wordt.

11. Economie VWO 2022, tijdvak 1, vraag 6

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 1 – vraag 6

Beau is een afgestudeerd psycholoog en huurt sinds 1 januari 2017 een kamer. Per 1 januari 2019 heeft ze een vast arbeidscontract en wil ze een eigen huis kopen. Ze kan een hypotheek krijgen van € 200.000 op basis van haar inkomen.

Leg uit dat er bij de aankoop van een eigen huis met een hypothecaire lening sprake is van ruilen over de tijd.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Door middel van het hypothecaire krediet wordt consumptie vervroegd, want ze kan nu al het huis kopen.
- Later zal ze minder bestedingsmogelijkheden hebben / kunnen consumeren door de aflossingen aan de hypotheekverstrekker.

12. Economie VWO 2018, tijdvak 1, vraag 8

Oefenvraag examen 2018 tijdvak 1 – vraag 8

Verklaar waarom banken in problemen kunnen komen als de nominale rente negatief zou worden.

Maximumscore 1 punt

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Als de nominale rente negatief zou worden, zal het publiek (op grote schaal) kunnen kiezen voor het aanhouden van contant geld in plaats van tegoeden bij banken. Banken zullen hierdoor veel minder liquiditeiten hebben ter dekking van door hen te verlenen kredieten.

13. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 6 en 7

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 6 en 7

De geldmarktrente is de rente op kortlopende leningen. Op de geldmarkt bieden pensioenfondsen en banken geld aan. Overheden vragen om geld als zij kortlopende leningen afsluiten om investeringen in publiek kapitaal te financieren. Ook gezinnen zijn vragers op de geldmarkt.

Vraag 6: Leg uit welk effect een hoge tijdsvoorkeur van gezinnen heeft op de rente.

Vraag 7: Leg uit dat investeringen in publiek kapitaal kunnen leiden tot een hogere structurele economische groei. Ga in je antwoord in op een voorbeeld van publiek kapitaal.

Vraag 6: maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als gezinnen een hoge tijdsvoorkeur hebben, zullen ze nu meer consumeren en dus meer lenen.
- Hierdoor stijgt de vraag naar geld waardoor de rente zal stijgen.

Of

- Als gezinnen een hoge tijdsvoorkeur hebben, zullen ze nu meer consumeren en dus minder sparen.
- Hierdoor daalt het aanbod van geld waardoor de rente zal stijgen.

Vraag 7: maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- een voorbeeld van publiek kapitaal.
- een uitleg over het verband tussen investeringen in publiek kapitaal en structurele economische groei.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Investerings in infrastructuur (bijvoorbeeld in snelwegen / spoorwegen / elektriciteitsnetwerk),
- verhogen de productiviteit en dus de productiecapaciteit / potentiële productie.

Of

- Investerings in onderwijs,
- verhogen de (arbeids)productiviteit en dus de productiecapaciteit / potentiële productie.

2.2 Registratie intertemporele ruil

14. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 11

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 11

Leg uit dat een hogere pensioenleeftijd kan leiden tot een hogere koopkracht van de huidige premieplichtigen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij het verhogen van de pensioenleeftijd neemt het aantal premieplichtigen toe waardoor de totale inkomsten stijgen / neemt het aantal uitkeringsgerechtigden af, waardoor de totale uitgaven dalen.
- Hierdoor kan de premie dalen en het netto-inkomen / de koopkracht van de premieplichtigen kan stijgen.

15. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 7

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 7

Leg uit dat er bij de pensioenen sprake is van ruilen over tijd.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Werknemers betalen nu premie waardoor zij consumptie uitstellen.
- Vanaf de pensioenleeftijd wordt het opgebouwde vermogen weer uitgekeerd waardoor de consumptie later kan toenemen.

16. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 7

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 7

Het land Mañan heeft een waardevast staatspensioen dat via het omslagstelsel wordt gefinancierd. Het aanvullend pensioen belooft dit staatspensioen aan te vullen tot een vast, totaalbedrag van 70% van het laatstverdiende (nominale) brutoloon. Het totale pensioen is daarmee niet waardevast. Werknemers moeten een aanvullend pensioen opbouwen bij één van de commerciële pensioenfondsen die het kapitaaldekkingstelsel gebruiken. De nominale brutolonen veranderen niet.

Is er bij het staatspensioen of bij het aanvullend pensioen sprake van intergenerationele ruil? Leg je antwoord uit.

Maximumscore 2 punten

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Bij het staatspensioen worden de pensioenuitkeringen van de huidige gepensioneerden gefinancierd door de premies die de huidige werkenden betalen. Er is dus sprake van intergenerationele ruil.
- Bij het aanvullend pensioen is er sprake van private besparingen. De pensioenuitkering is direct gekoppeld aan de zelf ingelegde premies. Bij het aanvullend pensioen is dus geen sprake van intergenerationele ruil (en bij het staatspensioen wel).

17. Economie VWO 2021, tijdvak 1, vraag 14

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 1 – vraag 14

Als de rente op de vermogensmarkt daalt, dan kunnen de pensioenpremies in de toekomst verder worden verhoogd.

Leg uit dat een lage rente op de vermogensmarkt een oorzaak kan zijn voor het verhogen van de pensioenpremies.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Door een lage rente op de vermogensmarkt is het rendement op (een deel van de) beleggingen van pensioenfondsen laag / lager dan verwacht/
- Door het lagere rendement zullen pensioenfondsen (bij de garantie van een levenslang pensioen) de pensioenpremies moeten verhogen om eenzelfde pensioen te kunnen garanderen.

18. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 12

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 1 – vraag 12

Bezuinigingen van de overheid verlagen de binnenlandse bestedingen en leiden tot een positief overheidssaldo. Het positieve overheidssaldo leidt via de vermogensmarkt ertoe dat de binnenlandse bestedingen toch kunnen toenemen.

Leg uit dat een positief overheidssaldo via de vermogensmarkt kan leiden tot toenemende binnenlandse bestedingen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij een positief overheidssaldo daalt de vraag naar kapitaal en daalt de rente (bij een gelijkblijvend aanbod).
- Hierdoor worden investeringen aantrekkelijker / sparen minder aantrekkelijk. De investeringen / consumptie stijgen waardoor de binnenlandse bestedingen (per saldo) kunnen toenemen.

3. Samenwerken en onderhandelen

3.1 Speltheorie

19. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 17

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 17

In Zuid-Amerika verdwijnt door houtkap steeds meer tropisch regenwoud. Een econoom maakt een model en onderzoekt de houtkap voor een gedeelte van het tropisch regenwoud. De econoom gaat uit van een aantal aannames:

- Al het gekapte hout is van dezelfde kwaliteit en wordt grotendeels geëxporteerd naar de Verenigde Staten en Europa.
- Een werkend systeem van eigendomsrechten voor dit gedeelte van het tropische regenwoud ontbreekt.

De econoom voegt een aantal aannames over de houthakkers toe aan het model:

- De gemiddelde variabele kosten zijn voor alle houthakkers en per eenheid gekapt hout gelijk.
- Houthakkers ontvangen nu een marktprijs die hoger is dan de variabele kosten per eenheid product.
- Houthakkers hebben alleen de keuze om minder hout te kappen of meer hout te kappen.

De econoom concludeert: "Op basis van de aannames over de houthakkers, heeft iedere houthakker een dominante strategie waardoor op termijn een suboptimaal Nash-evenwicht ontstaat."

Leg de conclusie van de econoom uit.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- een uitleg dat de marginale winst leidt tot een dominante strategie.
- een uitleg dat de dominante strategie op termijn suboptimaal is.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Omdat de marginale opbrengst hoger is dan de marginale kosten / de marktprijs hoger is dan de GVK zal elke aanbieder de dominante strategie hebben om meer te kappen.
- Hierdoor stijgt het totale aanbod van kaphout, waardoor de prijs daalt en aanbieders minder winst maken. (Hierdoor ontstaat er een suboptimaal Nash-evenwicht.)

of

- Hierdoor stijgt het totale aanbod van kaphout, waardoor op lange termijn de bossen weggekappt zijn. Dan is er geen omzet / winst meer te behalen (en ontstaat er een suboptimaal Nash-evenwicht).

Opmerking

Antwoorden dat het milieu verslechtert, levert geen tweede scorepunt op omdat de maatschappij geen speler is in deze toepassing van speltheorie.

20. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 15

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 15

Een ondernemster opent in 2023 ijssalon Guarda. Guarda is de eerste ijssalon binnen een groot gebied, waardoor ze een monopoliepositie heeft. [...]

Begin 2025 raakt Guarda de monopoliepositie kwijt door de opening van ijssalon Orso Bianco. Deze ijssalon heeft dezelfde productiekosten als Guarda. Orso Bianco treedt toe met een lagere prijs. Consumenten zien de ijsjes van Orso Bianco als perfect substituut voor de ijsjes van Guarda, waardoor beide salons via een prijzenoorlog in een gevangenendilemma kunnen belanden.

Leg uit dat Guarda en Orso Bianco in een gevangenendilemma kunnen belanden als consumenten de ijsjes als perfecte substituten zien.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een uitleg dat beide ijssalons een dominante strategie hebben om de prijs te verlagen.
- Een uitleg dat voor beide de omzet / winst zal dalen en er hierdoor een gevangenendilemma ontstaat.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De consument let alleen op de prijs (omdat ijsjes als perfect substituut worden gezien). Beide zaken zullen de prijs net iets lager willen vaststellen dan de concurrent (om alle vraag aan te trekken). De dominante strategie voor beide ijssalons is dan het (steeds verder) verlagen van de prijs.
- Dit leidt tot een suboptimale uitkomst / gevangenendilemma, omdat ze beide een lagere omzet / winst hebben dan in de uitgangssituatie.

21. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 5

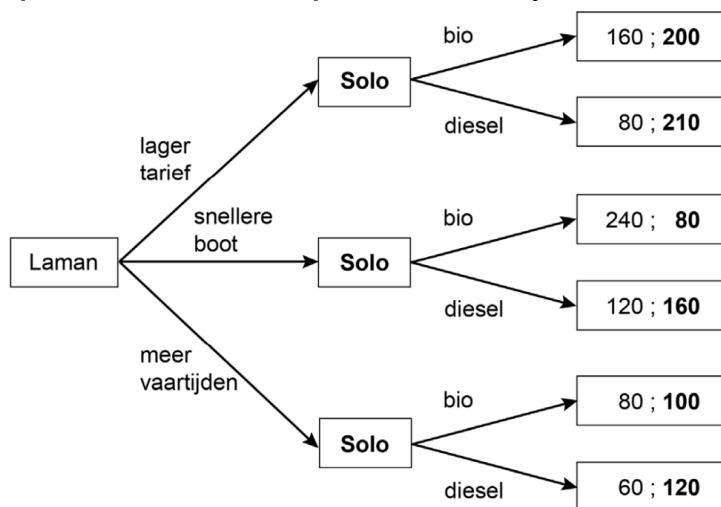

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 5

Monopolist Solo is een rederij die personen vervoert per boot tussen verschillende Indonesische eilanden. De directeur overweegt vanwege het milieu de vervuilende diesel te vervangen door een schonere, duurdere biobrandstof. [...]

Rederij Laman ziet winstkansen en zal in 2026 toetreden door te varen met biobrandstof. Laman heeft drie strategieën om toe te treden tot de markt (zie spelboom 1). Vanwege deze concurrentie verwacht Solo minder winst te behalen en overweegt weer op diesel te gaan varen.

Spelboom 1 Winsten in roepia ($\times 1.000$) in het jaar 2026

De winst van Solo zal in 2027 dalen als gevolg van de speluitkomst in 2026.

Geef aan:

- wat de speluitkomst is in 2026;
- dat de winst van Solo in 2027 zal dalen als gevolg van het afwijken van de sociale norm.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Het aangeven van de speluitkomst in 2026.
- het aangeven van het verband tussen de sociale norm en winst in 2027.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De uitkomst is (snellere boot ; diesel) / (120 ; 160).
- Het afwijken van de sociale norm leidt tot reputatieschade / lagere afzet voor Solo. (Hierdoor daalt de winst van Solo.)

3.2 Suboptimale situaties

22. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 17

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 17

De overheid investeert in de ontwikkeling van menselijk kapitaal bij haar bevolking door onderwijs te financieren. Middelbare scholen ontvangen elk jaar een bepaald bedrag dat ze aan personeel en het onderhoud van het gebouw mogen besteden. Deze financiering heet de lumpsum en is een vast bedrag per leerling.

Leg uit dat de lumpsum-financiering van middelbare scholen de positief externe effecten van de ontwikkeling van menselijk kapitaal internaliseert.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Onderwijs (aan de bevolking) levert positieve externe effecten op, want een beter opgeleide bevolking leidt tot maatschappelijke baten (hoger bbp, meer belastingopbrengsten).
- Door toekenning van de lumpsum / subsidie wordt de prijs van het onderwijs verlaagd, waardoor deze positieve externe effecten worden geïnternaliseerd.

23. Economie VWO 2022, tijdvak 2, vraag 26

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 2 – vraag 26

Onderzoekers van de Wereldgezondheidsorganisatie hebben aangetoond dat overmatige consumptie van suikerhoudende frisdranken leidt tot veel overgewicht en diabetes in de Filipijnen. De Filipijnse overheid heeft daarom een heffing van 13% op de prijs van 45 peso's per liter suikerhoudende frisdrank gelegd.

Verklaar dat de consumptie van suikerhoudende frisdranken kan leiden tot negatieve externe effecten.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Consumptie van suikerhoudende frisdrank leidt tot overgewicht/diabetes/ziekte. Hierdoor neemt de vraag naar gezondheidszorg toe en nemen daarmee de zorgkosten toe.
- Deze extra zorgkosten worden niet (of gedeeltelijk) door de frisdrankconsumenten zelf betaald.

24. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 25

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 25

Per 1 januari 2023 is Kroatië als twintigste land toegetreden tot de Economische en Monetaire Unie (EMU). Hiermee hebben zij de euro als wettig betaalmiddel ingevoerd. [...]

De toetreding tot de EMU heeft voor Kroatië nog meer effecten gehad zoals de invoering van de mededingingswet. Deze wet bevat regels ten aanzien van kartels en misbruik van een economische machtspositie. De mededingingsautoriteit handhaaft de mededingingswet.

Leg uit dat de mededingingswet een collectief goed is.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- een uitleg dat de mededingingswet niet rivaliserend is.
- een uitleg dat de mededingingswet niet uitsluitbaar is.

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Niet rivaliserend: als de wet één persoon / onderneming beschermt, beschermt hij ook andere personen / ondernemingen.
- Niet uitsluitbaar: de wet geldt voor iedereen. Het kan niet dat bepaalde personen / ondernemingen worden uitgesloten van handhaving.

25. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 1

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 1

In een land gaan inwoners voor zorgbehandelingen naar zorgaanbieders zoals huisartsen, fysiotherapeuten of ziekenhuizen. De overheid van het land bewaakt en controleert de kwaliteit van de geleverde zorg.

Is een zorgbehandeling een collectief goed? Motiveer je antwoord.

Maximumscore 1 punt

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Nee, er is geen sprake van een collectief goed want een zorgbehandeling is rivaliserend: als iemand een zorgbehandeling krijgt, kan iemand anders deze niet krijgen.
- Nee, er is geen sprake van een collectief goed want zorgaanbieders kunnen mensen uitsluiten als de zorgvragers niet (kunnen) betalen voor de zorgbehandeling.

26. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 26

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 26

Een econoom onderzoekt de mogelijkheid voor boeren om over te stappen van traditioneel geteelde groente (met milieuschade) naar biologisch geteelde groente (zonder milieuschade). Dit betekent een forse investering omdat biologische telers meer grond nodig hebben om dezelfde hoeveelheid groenten te produceren. Voor de biologische teelt is dit nodig, omdat stukken grond langere tijd niet worden gebruikt, waardoor de grond langer vruchtbaar blijft.

Leg uit of er bij een investering voor biologische teelt sprake is van verzonken kosten.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij biologische teelt wordt extra land aangeschaft, dat eventueel (als de biologische teelt niet doorgaat) alternatief kan worden aangewend (voor andere teelt / verhuur / verkoop / woningbouw). Er is dus geen sprake van verzonken kosten.

4. Risico en informatie

4.1 Risico

4.2 Risico verzekeren en asymmetrische informatie

27. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 28 en 29

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 28 en 29

In Nederland hebben veel huishoudens een woning gekocht met een hypothecaire lening. Dit is een leenvorm waarbij de woning als onderpand dient. [...]

Bij de aanschaf van een woning met een hypothecaire lening verplichten banken de huishoudens een woonhuisverzekering af te sluiten. Deze verzekering dekt onverwachte schade aan woningen, bijvoorbeeld waterschade als gevolg van stormen.

Vraag 28: Leg uit of er averechtse selectie kan optreden bij een woonhuisverzekering voor huizenkopers met een hypothecaire lening.

Vraag 29: Leg uit of er sprake kan zijn van moral hazard na het afsluiten van een woonhuisverzekering.

Vraag 28: maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Voor huizenkopers met een hypothecaire lening geldt dat de woonhuisverzekering een verplichte verzekering is.
- Hierdoor zullen de goede risico's zich ook verzekeren waardoor er geen averechtse selectie kan optreden.

Vraag 29: maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Moral hazard betekent dat mensen zich risicovoller / nalatig gedragen nadat zij zich hebben verzekerd.
- Bij de woonhuisverzekering is er geen sprake van moral hazard, omdat de schade door het klimaat / collectieve gebeurtenissen ontstaat / mensen willen goed voor hun huis zorgen.

Of

- Als een huiseigenaar een verzekering heeft afgesloten, kan de eigenaar minder onderhoud plegen aan de woning.
- In dit geval is er sprake van risicovoller / nalatig gedrag en dus is er sprake van moral hazard.

28. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 9

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 9

Kredietverleners (bijvoorbeeld banken) willen weten wat het risico is op wanbetaling door potentiële kredietnemers (geldleners). [...]

Kredietverleners vragen lagere premies voor kredietnemers die een lager risico op wanbetaling hebben. Dit wordt premiedifferentiatie genoemd.

Leg uit of premiedifferentiatie leidt tot een afname van averechtse selectie.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Premiedifferentiatie leidt ertoe dat goede risico's een lagere premie / rente betalen dan slechte risico's.
- Hierdoor zullen goede risico's een prikkel hebben om toch krediet aan te vragen (en hierdoor neemt averechtse selectie af).

29. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 2

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 2

De overheid vindt dat iedereen in het land recht heeft op gezondheidszorg. Om de kosten te kunnen dekken, komt er een verplichte zorgverzekering. Zorgverzekeraars kunnen verzekerden niet weigeren. Verzekerden betalen maandelijks premie aan een zorgverzekeraar. De zorgverzekeraars zijn niet in staat om vooraf te bepalen of de verzekerden goede of slechte risico's zijn.

Leg uit of averechtse selectie kan optreden binnen de zorgverzekeringen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Er is geen sprake van averechtse selectie omdat binnen de markt van zorgverzekeringen sprake is van een verplichte verzekering.
- Hierdoor moeten de goede risico's zich ook verzekeren / hierdoor worden de goede risico's niet uit de markt gedreven

4.3 Asymmetrische informatie in bedrijf

30. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 29

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 29

Om de mondiale CO₂-uitstoot terug te brengen, is onder leiding van de Verenigde Naties (VN) het klimaatakkoord van Parijs opgesteld. [...]

Bij een volgende vergadering van landen die deelnemen aan het klimaatakkoord, worden onderstaande voorwaarden besproken:

- a Alle deelnemers aan het akkoord worden verplicht klimaatbeleid te voeren.
- b Terugtrekking uit het akkoord is niet mogelijk.
- c Landen zijn zelf verantwoordelijk voor het klimaatbeleid en het meten van de resultaten hiervan.

Op basis van bovenstaande voorwaarden voorziet de econoom dat er een risico ontstaat op een principaal-agent probleem, waarbij de VN optreedt als principaal.

Leg het bovengenoemde principaal-agent probleem uit en noem een maatregel die dit risico zou kunnen verminderen.

Maximumscore 3 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- een uitleg dat er sprake is van tegengestelde belangen.
- een uitleg dat er sprake is van asymmetrische informatie.
- een oplossing dat de tegengestelde belangen en asymmetrische informatie vermindert.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Er zijn tegengestelde belangen: de VN (principaal) wil dat er klimaatbeleid wordt gevoerd, terwijl landen (agenten) een prikkel hebben om goedkoper te (blijven) produceren (geen klimaatbeleid te voeren).
- Er is sprake van asymmetrische informatie: landen analyseren (en meten) hun eigen resultaten. Zij kunnen andere data aanleveren / minder hun best doen. De VN kan dit niet allemaal controleren op juistheid.
- De VN kan landen een contract laten ondertekenen waarbij zij akkoord gaan met boetes die hoog genoeg zijn om het voeren van klimaatbeleid rendabeler te maken dan het niet voeren van klimaatbeleid.

31. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 18

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 18

De overheid investeert in de ontwikkeling van menselijk kapitaal bij haar bevolking door onderwijs te financieren. Middelbare scholen ontvangen elk jaar een bepaald bedrag dat ze aan personeel en het onderhoud van het gebouw mogen besteden. Deze financiering heet de lumpsum en is een vast bedrag per leerling.

Scholen streven naar een zo hoog mogelijk aantal leerlingen en besteden daarom een groot deel van de lumpsum aan marketing. De Inspectie van het Onderwijs is uitsluitend gericht op het controleren van de kwaliteit van het geboden onderwijs.

Leg uit of er sprake is van een principaal-agentprobleem tussen de inspectie en de scholen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De school (de agent) moet onderwijs aanbieden voor de inspectie (de principaal). Er is sprake van asymmetrische informatie: de inspectie heeft geen zicht op hoe schoolbesturen de lumpsum besteden.
- Er zijn tegengestelde belangen: De inspectie wil kwalitatief goed onderwijs. Schoolbesturen willen zoveel mogelijk leerlingen aantrekken (door lumpsum te gebruiken voor marketing). Er is dus sprake van een principaal-agentprobleem.

32. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 6

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 6

Zorgverzekeraars zijn actief op een heterogene oligopolistische markt, waarbij hun zorgverzekeringen verschillen in voorwaarden en premies. Vergelijkingssites vergelijken deze voorwaarden en premies van de verschillende zorgverzekeringen. Consumenten kunnen via zo'n vergelijkingssite een zorgverzekering afsluiten.

Per afgesloten verzekering betalen zorgverzekeraars een vaste vergoeding aan een vergelijkingssite. De econoom: "Uit mijn onderzoek blijkt dat vergelijkingssites onderhandelen met de verzekeraars over de hoogte van de (vaste) vergoeding per afgesloten verzekering. Hierdoor ontstaat een principaal-agentprobleem tussen de consument (de principaal) en de vergelijkingssite (de agent)."

Leg uit dat er sprake kan zijn van een principaal-agentprobleem.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Er is sprake van tegengestelde belangen: de consument / verzekeringsnemer (principaal) wil de goedkoopste / beste verzekering, de vergelijkingssite (agent) kan verzekeringen adviseren waar de vergelijkingssite zelf belang bij heeft / waar ze zelf de hoogste bijdrage voor ontvangt.
- Er is sprake van asymmetrische informatie: de verzekeringsnemer / consument weet niet of de vergelijkingssite in het belang van de verzekeringsnemer adviseert

4.4 Beleggen

-

5. Welvaart en groei

5.1 Macro-economische kringloop

-

5.2 Structurele groei

-

5.3 Inkomen, welvaart en welzijn

33. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 26

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 26

Om de mondiale CO₂-uitstoot terug te brengen, is onder leiding van de Verenigde Naties (VN) het klimaatakkoord van Parijs opgesteld. Een onderdeel van dit akkoord betreft afspraken over het voeren van klimaatbeleid, zoals het belasten van CO₂-uitstoot.

Leg uit dat het voeren van klimaatbeleid per saldo kan zorgen voor een toename van het groen bbp.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij minder CO₂-uitstoot daalt de (monetaire waarde van de) schade aan het milieu.
- Door de belasting stijgen prijzen waardoor de vraag naar goederen daalt en de productie daalt.
- Als de (monetaire) verbetering van het milieu groter is dan de daling van de productie, stijgt het groen bbp.

indien drie elementen juist 2 punten

indien twee elementen juist 1 punt

indien minder dan twee elementen juist 0 punten

34. Economie VWO 2025, tijdvak 1, vraag 22

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 22

De overheid kan de overheidsbestedingen verhogen. Dit heeft twee gevolgen voor het groen bbp.

Leg uit dat door de hogere overheidsbestedingen het groen bbp zowel kan dalen als kan stijgen.

Maximumscore 3 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Hogere overheidsbestedingen leiden tot een hoger bbp. Als het saldo van de monetaire waarde (verbetering - schade) van het milieu positief of 0 is, stijgt het groen bbp. of Hogere overheidsbestedingen leiden tot een hoger bbp. Als het saldo van de monetaire waarde (verbetering - schade) van het milieu negatief is, en kleiner dan de bbp stijging dan stijgt het groen bbp.
- Hogere overheidsbestedingen leiden tot een hoger bbp. Als het saldo van de monetaire waarde (verbetering - schade) van het milieu negatief is en groter dan de bbp stijging, dan daalt het groen bbp.

5.4 Ongelijkheid en herverdeling

35. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 10

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 1 – vraag 10

In 2020 veroorzaken recessies in de Verenigde Staten, in het buurland Venezuela en in de Europese Unie een krimpend reëel bruto binnenlands product van Aruba. Met name het toerisme, waar relatief veel huishoudens werkzaam zijn tegen lage inkomens, loopt aanzienlijk terug. Hierdoor kan de Gini-coëfficiënt van de primaire inkomens stijgen.

Leg uit dat de Gini-coëfficiënt van de primaire inkomens kan stijgen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Doordat de lagere inkomens minder werk hebben, ontvangen ze minder inkomen uit arbeid / ondernemerschap / kapitaal / natuur.
- De relatieve inkomensverschillen tussen arm en rijk worden groter en dus stijgt de Gini-coëfficiënt van de primaire inkomens.

36. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 11

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 11

In 2026 heeft een land het stelsel van inkomstenbelasting hervormd. Hierbij is het progressieve stelsel vervangen door een vlaktaks zonder heffingskortingen. Het tarief van deze vlaktaks is gelijk aan het gemiddelde landelijke tarief in 2025.

Leg uit dat de hervorming van het stelsel van inkomstenbelasting leidt tot een denivellering van de secundaire inkomens.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het gekozen tarief van de vlaktaks zorgt ervoor dat huishoudens die bovengemiddeld werden belast in 2025, procentueel minder belasting gaan betalen.
- Als gevolg hiervan stijgen de secundaire inkomens voor deze huishoudens (en dus is er denivellering).

Of

- Het gekozen tarief van de vlaktaks zorgt ervoor dat huishoudens die gemiddeld minder werden belast in 2025, procentueel meer belasting gaan betalen.
- Als gevolg hiervan dalen de secundaire inkomens voor deze huishoudens (en dus is er denivellering).

Opmerking

Een antwoord via het afschaffen van een heffingskorting kan de maximale score opleveren.

37. Economie VWO 2024, tijdvak 2, vraag 7

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 7

Leg uit dat bij progressieve inkomstenbelastingen de effectieve vraag in een economische neergang minder hard daalt dan bij proportionele inkomstenbelastingen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door het progressieve belastingstelsel zal een daling van het bbp leiden tot een relatief minder sterke daling van het (totale) besteedbaar inkomen,
- waardoor consumptie / bestedingen relatief minder daalt/dalen (en daarmee dus de geaggregeerde vraag).

38. Economie VWO 2021, tijdvak 2, vraag 21

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 2 – vraag 21

In een euroland belast de overheid in 2019 de winstuitkeringen (dividenden) van binnenlandse en buitenlandse beleggers met een tarief van 15%. De eerste € 10.000 wordt vrijgesteld van belasting.

Is de dividendbelasting in 2019 een voorbeeld van een degressieve, een progressieve of een proportionele belasting? Motiveer je keuze.

Maximumscore 2 punten

Het juiste antwoord is:

- Progressieve belasting.

Een voorbeeld van een juiste motivering is:

- Er is sprake van een proportioneel tarief met een vaste vrijstelling. Dit leidt tot een progressief tarief doordat de vrijstelling met het stijgen van het dividendbedrag een steeds kleiner voordeel oplevert / het stijgen van het dividendbedrag tot een stijgend gemiddeld heffingspercentage leidt.

39. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 10

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 1 – vraag 10

Leg uit dat een verhoging van de inkomstenbelasting leidt tot een grotere belastingwig en dat daardoor het bbp kan dalen.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de belastingverhoging zal het verschil tussen de loonkosten en het nettoloon van werknemer stijgen / stijgt de marginale belastingdruk (de wig), waardoor het nettoloon van werknemers daalt.
- Dit vermindert de prikkel om te werken waardoor de economische activiteit daalt. Hierdoor daalt het arbeidsaanbod en dus de productie (en dus het bbp).

of

- Dit leidt tot een daling van de consumptie waardoor de vraag naar goederen/diensten daalt. Hierdoor daalt de productie (en dus het bbp).

5.5 Arbeidsmarkt en werkloosheid

40. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 22

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 22

Een regeringspartij doet twee voorstellen om de arbeidsmarkt te flexibiliseren:

- Het ontslagrecht moet worden versoepeld (= voor werkgevers moet het makkelijker worden om werknemers te ontslaan).
- De opzegtermijn moet korter worden (= de periode dat een werknemer met een vast contract verplicht moet doorwerken na ontslag door de werknemer / werkgever).

Leg uit dat de versoepeling van het ontslagrecht leidt tot minder risico bij werkgevers en daardoor tot een toename van de werkgelegenheid.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De versoepeling van het ontslagrecht zorgt ervoor dat bedrijven minder loonkosten hebben wanneer zij ervoor kiezen iemand te ontslaan. Dit vermindert het risico op hoge kosten.
- Bedrijven hebben hierdoor sneller een prikkel om werknemers aan te nemen, waardoor de werkgelegenheid stijgt.

6. Goede tijden, slechte tijden

6.1 Conjunctuur

41. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 15

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 15

Er is sprake van onderbesteding. Daarom streeft de overheid naar een toename van het bbp.
Ga uit van een situatie van een lage inflatie en een lage rente.

Vind jij dat de overheid nieuwe staatsobligaties moet uitgeven om de extra bestedingen te financieren?
Leg je keuze uit.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Voorbeelden van een juist antwoord **voor** de uitgifte van nieuwe staatsobligaties zijn:

- Door de lage rente zullen de rentekosten voor het aangaan van nieuwe leningen laag zijn.
- Daardoor wordt er meer geïnvesteerd en stijgt het bbp.

Of

- Het verhogen van de vlaktaks leidt tot een lager besteedbaar inkomen en dus lagere bestedingen. Hierdoor daalt het bbp.
- Hogere overheidsbestedingen verhogen het bbp (en dat wil de overheid).

Of

- Een alternatief voor nieuwe staatsobligaties uitgeven is het verhogen van belastingen. Dit zal leiden tot een verdere daling van het consumentenvertrouwen.
- Hierdoor zal de consumptie dalen en dus daalt het bbp. De overheid wil juist een hoger bbp.

Een voorbeeld van een juist antwoord **tegen** de uitgifte van nieuwe staatsobligaties is:

- Door het uitgeven van nieuwe staatsobligaties zal de overheidsschuld toenemen.
- De aflossing van de schuld wordt bij de toekomstige generaties neergelegd / de intergenerationele solidariteit daalt.

Of

- Door het uitgeven van nieuwe staatsobligaties zal de vraag naar geld stijgen en daardoor de rente.
- Een hogere rente zorgt voor lagere investeringen / minder consumptie, waardoor de totale bestedingen kunnen dalen en dus het bbp daalt.

Of

- Het uitgeven van nieuwe staatsobligaties kan zorgen voor een hogere onzekerheid over de toekomstige financiële positie van de overheid.
- Dit leidt tot een hogere rente, waardoor de investeringen dalen / de consumptie daalt. De totale bestedingen dalen en dus daalt het bbp.

42. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 10

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 10

Uit onderzoek blijkt dat de effectieve ondergrens van de nominale rente geen 0%, maar -0,5% is. Ondanks deze negatieve nominale rente kunnen consumenten toch besluiten hun spaargeld bij een bank aan te houden.

Beargumenteer dat consumenten hun spaargeld bij een bank aanhouden ondanks een negatieve nominale rente.

Maximumscore 1 punt

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Het aanhouden van contant geld zorgt voor risico's (diefstal / brand).
- Het aanhouden van contant geld is kostbaar / onpraktisch.
- Consumenten zijn bereid te betalen voor de veiligheid van hun spaargeld bij een bank.

6.2 Begrotingsbeleid

43. Economie VWO 2025, tijdvak 2, vraag 12

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 12

Arbeidsmigranten in de Europese Unie (EU) sturen vaak maandelijks een deel van hun inkomen naar hun gezinnen in het land van herkomst (bijvoorbeeld naar een Afrikaans land) om hen te onderhouden of onderwijs te financieren. Als het land van herkomst in een laagconjunctuur belandt, zullen migranten in de EU een groter bedrag overmaken.

Leg uit dat de inkomensoverdrachten anticyclische effecten hebben tijdens een laagconjunctuur in het land van herkomst.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- (Immigranten zullen tijdens een laagconjunctuur meer geld overmaken naar hun familie.) Hierdoor zullen de bestedingen minder afnemen dan zonder deze inkomensoverdrachten.
- In een laagconjunctuur zullen de extra bestedingen de daling van de productie / bbp (in het Afrikaanse land) afzwakken.

44. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 9

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 1 – vraag 9

Leg uit dat een verhoging van de inkomstenbelasting door het uitverdieneffect, een beperkt effect heeft op de staatsschuld.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een belastingverhoging leidt tot een lager besteedbaar inkomen, waardoor de consumptie daalt en daarmee (via de effectieve vraag en productie) het inkomen. De opbrengsten van de inkomstenbelasting / indirecte belastingen dalen (uitverdieneffect).
- Hierdoor zullen de belastinginkomsten minder stijgen dan verwacht waardoor de daling van de staatsschuld ook beperkt is.

6.3 Monetair beleid en de centrale bank

45. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 13

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 13

Het verhogen van de referentie zou moeten leiden tot een hogere spaarrente.

Door marktmacht van banken gebeurt dit niet.

Geef een verklaring waarom marktmacht van banken ervoor zorgt dat de spaarrente niet stijgt.

Maximumscore 1 punt

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij marktmacht is er een gebrek aan concurrentie waardoor banken de spaarrente niet hoeven te verhogen om spaargelden aan te trekken / klanten te behouden.

46. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 22

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 22

Per 1 januari 2023 is Kroatië als twintigste land toegetreden tot de Economische en Monetaire Unie (EMU). Hiermee hebben zij de euro als wettig betaalmiddel ingevoerd. [...]

Een econoom stelt: "als Kroatië als enige lidstaat van de EMU zich in een laagconjunctuur bevindt, dan kan het rentebeleid van de ECB een procyclisch effect hebben op de conjunctuur van Kroatië."

Leg de stelling van de econoom uit.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als het merendeel van de lidstaten zich in een hoogconjunctuur bevindt (met een hoge inflatie), zal de ECB de rente verhogen om sparen te stimuleren / lenen te ontmoedigen.
- Dit beleid zal zorgen voor een daling van bestedingen terwijl Kroatië in een laagconjunctuur zit, waardoor de onderbesteding wordt versterkt (= procyclisch effect).

47. Economie VWO 2024, tijdvak 1, vraag 13

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 1 – vraag 13

Wanneer Nederlandse exporteurs handelen met bedrijven buiten de eurozone, kan gekozen worden voor betaling in euro's of in de vreemde valuta. Als wordt afgesproken om te betalen in vreemde valuta, bestaat het risico dat tussen het moment van afsluiten van de koopovereenkomst en het moment van betaling de wisselkoersen veranderen. Dit is een valutarisico dat voor Nederlandse exporteurs nadelig kan uitpakken.

Leg uit dat een betaling in vreemde valuta voor Nederlandse exporteurs nadelig uitpakt bij een tussentijdse appreciatie van de euro.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij een (tussentijdse) appreciatie van de euro wordt de andere munt (in euro's) relatief minder waard.
- Contracten afgesloten in de vreemde valuta leveren de Nederlandse bedrijven minder euro's op (en dat is nadelig).

48. Economie VWO 2023, tijdvak 2, vraag 17 en 18

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 17 en 18

De Japanse Centrale Bank (JCB) heeft een dual mandaat. Dit heeft geleid tot ruim monetair beleid: het rentepercentage waarvoor Japanse banken geld lenen bij de JCB is op 1 januari 2020 verlaagd van 0,35% naar 0,1%.

Het beleid leidde tot een scherpe daling van de waarde van de yen ten opzichte van andere valuta. De Japanse yen is met 20% gedeprimeerd ten opzichte van de dollar tot een waarde van 0,00793 Amerikaanse dollar.

Vraag 17: Bereken de wisselkoers van de dollar in yen voor de depreciatie.

Vraag 18: Leg uit hoe het rentebeleid van de JCB leidt tot een depreciatie van de yen ten opzichte van de dollar.

Maximumscore 2 punten (vraag 17)

Maximumscore 2 punten (vraag 18)

Het juiste antwoord is:

Vraag 17:

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- $¥ 1 = \$ 0,00793$
 $(0,00793 / 80) \times 100 \rightarrow ¥ 1 = \$ 0,0099125$
- $¥ 1 / 0,0099125 \rightarrow \$ 1 = ¥ 100,88$

Vraag 18

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een verlaging van de rente betekent dat buitenlandse beleggers minder geïnteresseerd zullen zijn in het sparen / beleggen in Japan.
- Hierdoor daalt de vraag naar de Japanse yen en volgt een daling van de wisselkoers van de Japanse yen in dollars.

Of

- Een verlaging van de rente betekent dat binnenlandse spaarders geïnteresseerd zullen zijn in het sparen / beleggen in het buitenland.
- Hierdoor stijgt het aanbod van de Japanse yen en volgt een daling van de wisselkoers van de Japanse yen in dollars.

49. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 24

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 24

Australië heeft in 2023 een positief saldo op de betalingsbalans.

Leg uit welk effect dit positieve saldo, via de valutamarkt, heeft op de internationale concurrentiepositie van Australië.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- een uitleg over de relatie tussen het saldo op de betalingsbalans en de wisselkoers.
- een uitleg over de relatie tussen de wisselkoers en de internationale concurrentiepositie.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het positieve saldo op de betalingsbalans betekent dat er (relatief) veel vraag naar dollars / weinig aanbod van dollars is, waardoor de wisselkoers van de Australische dollar stijgt.
- Hierdoor worden producten uit Australië duurder / worden producten buiten Australië goedkoper, dus verslechtert de internationale concurrentiepositie.

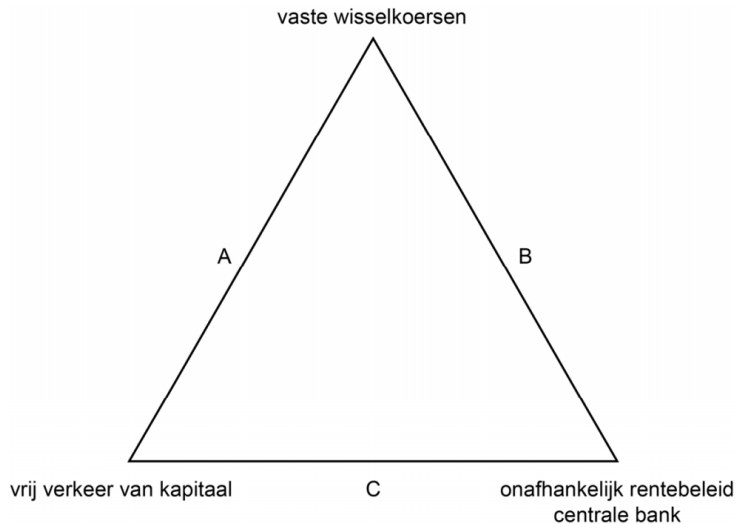
50. Economie VWO 2024, tijdvak 2, vraag 27

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 27

Westland en Oostland vormen elkaars belangrijkste handelspartners. De economie van Westland verkeert in een laagconjunctuur met een ruime arbeidsmarkt. De economie van Oostland verkeert in een hoogconjunctuur met een krappe arbeidsmarkt. Figuur 1 toont het trilemma dat kan worden gebruikt om te analyseren welke drie beleidsopties er zijn om beide economieën in een evenwichtige situatie te krijgen.

Figuur 1: het trilemma van monetair beleid

Leg uit dat bij beleidsoptie B internationaal kapitaalverkeer moet worden beperkt.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat een renteaanpassing leidt tot een appreciatie/depreciatie van de wisselkoers.
- een uitleg dat daardoor de vraag naar / het aanbod van de munt moet worden gecontroleerd.

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de centrale bank de rente verhoogt bij een vaste wisselkoers, ontstaat er een kapitaalstroom vanuit het buitenland naar dit land omdat de rente er hoger is. Dat betekent dat de koers zal appreciëren.
- Om dat te voorkomen moet de centrale bank de kapitaalstroom tegenhouden en daardoor wordt het kapitaalverkeer beperkt.

51. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 7

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 1 – vraag 7

Aruba heeft een eigen centrale bank en een eigen munt, de Arubaanse florin (AWG). Aruba heeft sinds 1986 een vaste wisselkoersverhouding van de AWG ten opzichte van de (stabiele) Amerikaanse dollar (USD) waarbij $1 \text{ AWG} = 0,558 \text{ USD}$. De Verenigde Staten zijn een belangrijke handelspartner van Aruba.

Aruba heeft vrij kapitaalverkeer met het buitenland. Er is sprake van een trilemma bij het monetair beleid: de centrale bank van Aruba kan geen onafhankelijke rentepolitiek voeren.

Leg uit dat de centrale bank van Aruba geen onafhankelijke rentepolitiek kan voeren.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de centrale bank van Aruba de rente verhoogt, zal (door het vrije kapitaalverkeer) de kapitaalinstream van beleggers uit het buitenland toenemen,
- hierdoor ontstaat meer vraag naar de Arubaanse florin waardoor de wisselkoers apprecieert en bij een vaste wisselkoers wil de centrale bank dit voorkomen.

6.4 Conjunctuuranalyse met IS-MB-GA model (gesloten economie)

52. Economie VWO 2023, tijdvak 1, vraag 20

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 1 – vraag 20

De regering van een land discussieert over mogelijkheden om het bestaande overheidstekort terug te dringen. Een van de opties is het verlagen van de algemene heffingskorting bij de inkomstenbelasting, dat levert € 2 miljard extra autonome belastinginkomsten op. Econoom Maria Kempes onderzoekt deze optie, waarbij ze uitgaat van een gesloten economie.

Tabel 1: enkele uitkomsten van het model

rente	aanpassing algemene heffingskorting (in miljarden)	overheids- bestedingen (in miljarden)	consumptie (in miljarden)	bbp (in miljarden)
8%		100	180	330
8%	–2	100	177	327
5,6%	–2	100	178,5	330

Kempes beweert: “Op basis van tabel 1 blijkt dat de nominale daling van het bbp groter is dan de nominale daling van de algemene heffingskorting. Dat is het gevolg van de multiplierwerking.”

Leg de bewering van Kempes uit. Bereken daarvoor eerst de grootte van de multiplier van de algemene heffingskorting.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Een verlaging van de heffingskorting (HK) van € 2 miljard leidt tot een daling van het bbp met € 3 miljard. De multiplier is $\Delta Y / \Delta HK \rightarrow -3 / -2 = 1,5$
- Door de verlaging van de heffingskorting daalt de consumptie waardoor het bbp daalt. Door het lagere inkomen dalen de bestedingen verder, waardoor het inkomen nog verder daalt. Op termijn daalt het inkomen (met € 3 miljard) meer dan de daling van de heffingskorting (met 2 miljard)

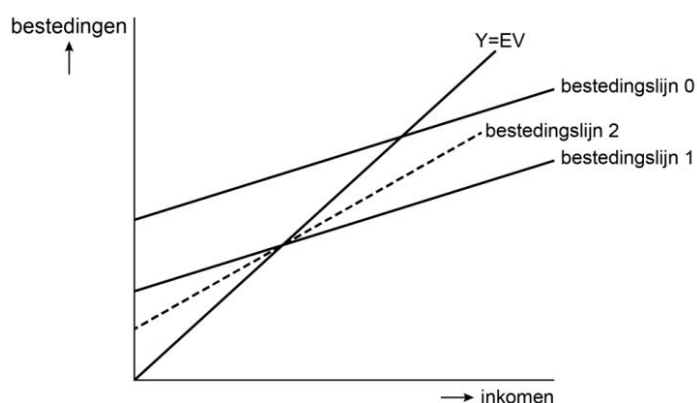
53. Economie VWO voorbeeldopgaven 2022, vraag 13 en 14

Oefenvraag voorbeeldopgaven 2022 – vraag 13 en 14

Een econoom voorspelt al enige jaren de economie van haar land. In de loop van 2022 merkt ze een plotselinge en zeer sterke daling van het consumentenvertrouwen op, waardoor de autonome bestedingen dalen. Haar oorspronkelijke verwachting dat in 2022 de economie in een situatie van bestedingsevenwicht zou komen, is daarom achterhaald. Ze gebruikt het Keynesiaans kruis voor een gesloten economie om een analyse uit te voeren. De oorspronkelijk verwachting wordt weergegeven via bestedingslijn 0.

Figuur 1 Keynesiaans kruis

EV = effectieve vraag en Y = inkomen

Vraag 13: Verklaar welke bestedingslijn de correcte verschuiving weergeeft van de daling van het consumentenvertrouwen.

Vraag 14: Leg uit waarom het inkomen meer is gedaald dan de daling van de autonome bestedingen.

Maximumscore 2 punten (vraag 13)

Maximumscore 2 punten (vraag 14)

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Vraag 13:

- Bestedingslijn 1: omdat er sprake is van een daling van de autonome consumptie zullen de bestedingen gegeven ieder inkomen dalen, waardoor de bestedingslijn parallel naar beneden schuift.
(Bij bestedingslijn 2 verandert de marginale consumptiequote, waar gezien de context geen sprake van is)

Vraag 14:

- Een daling van de autonome consumptie leidt tot een daling van de effectieve vraag waardoor het inkomen daalt. Door een daling van het inkomen zullen consumptie / bestedingen verder dalen waardoor de daarmee ook het inkomen. Door deze multiplierwerking is het inkomen.

54. Economie VWO 2026, tijdvak 1, vraag 12

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 12

De IS-curve geeft het dalend verband weer tussen de reële rente en het inkomen.

Leg dit dalend verband tussen de reële rente en het inkomen uit.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de reële rente daalt wordt lenen aantrekkelijker / sparen minder aantrekkelijk.
- Hierdoor zullen de investeringen / zal de consumptie toenemen en stijgt het inkomen.

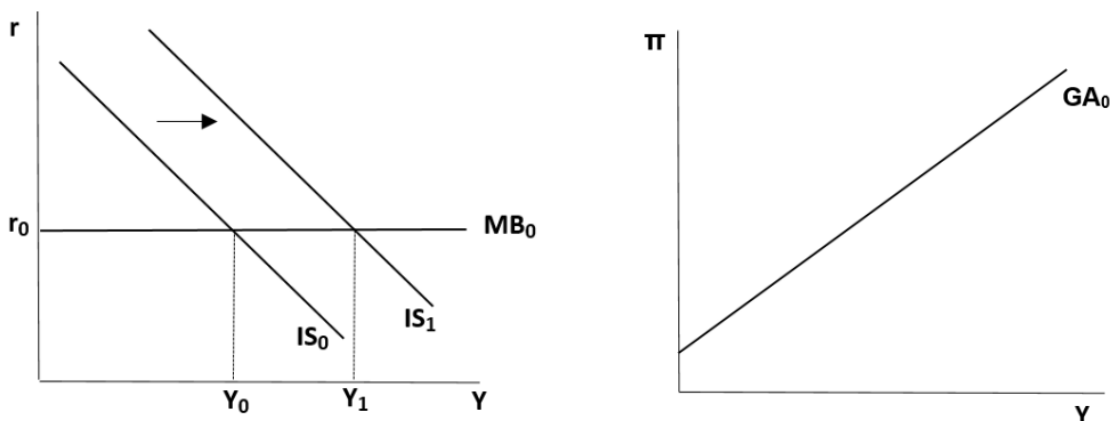
55. Economie VWO voorbeeldopgaven 2022, vraag 8

Oefenvraag voorbeeldopgaven 2022 – vraag 8

De economie van een euroland bevindt zich na jaren van economische groei in output gap van nul ($Y = Y^*$). In het land wordt gediscussieerd over de gevolgen van de economische groei. De grootste regeringspartij vindt dat na jaren van crisis de bevolking nu moet profiteren van het gestegen nationale inkomen en besluit de (autonome) belastingen te verlagen. Een econoom analyseert de gevolgen van deze maatregel met onderstaand IS-MB-GA-model. Y is het reëel inkomen, r is de reële rente en π is de inflatie. In het model geldt dat $Y_0 = Y^*$.

Figuur 1: IS-MB-GA-model

Leg uit waarom het inkomen verandert door de belastingverlaging. Leg dit uit aan de hand van de verschuiving van de IS-curve.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de belastingverlaging stijgt het besteedbaar inkomen. Daardoor stijgt de consumptie. Daardoor nemen de totale bestedingen toe en stijgt het inkomen Y . De toename van de bestedingen (gegeven de rente) leidt tot een verschuiving van de IS-curve.

56. Economie VWO 2026, tijdvak 2, vraag 15

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 15

Een land heeft al langere tijd te maken met een hoge inflatie. [...]

De overheid van het land wil de inflatie verlagen door flexwerk (werk op basis van flexibele arbeidscontracten) te stimuleren.

Leg uit dat toegenomen flexibiliteit op de arbeidsmarkt leidt tot een verticaler verloop van de GA-curve.

Maximumscore 2 punten

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door flexibilisering van de arbeidsmarkt zullen lonen / contracten sneller aanpassen aan de output gap.
- Bij een daling van de productie zal de inflatie sneller dalen (waardoor de GA-curve verticaler loopt).

